

**COMMISSIE VOOR HET VRIJ AANVULLEND PENSIOEN VOOR
ZELFSTANDIGEN**

ADVIES N° 7 VAN 22 JUNI 2007

**ONTWERP VAN REGLEMENT VAN DE CBFA
MET BETREKKING TOT VASTSTELLING VAN DE STERFTETAFELS VOOR DE
OMZETTING VAN KAPITAAL IN RENTE**

1. Inleiding

De wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid (WAP) en Titel II, Hoofdstuk 1, Afdeling 4 van de programmawet (I) van 24 december 2002 (WAPZ) voorzien dat de rechthebbende steeds de mogelijkheid heeft om zijn pensioenkapitaal onder vorm van een rente op te vragen.

Artikel 19 van het koninklijk besluit van 14 november 2003 tot uitvoering van de wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid en artikel 3 van het koninklijk besluit van 12 januari 2007 betreffende de aanvullende pensioenovereenkomsten voor zelfstandigen bepalen dat indien de rechthebbende in toepassing daarvan de omvorming van zijn kapitaal in rente vraagt, de rente waarop hij minstens recht heeft moet worden bepaald met de prospectieve tafels vastgesteld door de CBFA.

Er werden reeds sterftetafels (sterftetafels MR/FR, met een forfaitaire leeftijdscorrectie van 5 jaar) vastgelegd voor de omzetting van kapitaal in rente in het reglement van de CBFA tot vaststelling van de sterftetafels voor de omzetting van kapitaal in rente, goedgekeurd bij koninklijk besluit van 9 maart 2005, doch die waren niet prospectief. Er wordt een ontwerp van reglement opgesteld dat prospectieve sterftetafels voor de omzetting van kapitaal in rente bepaalt.

De Commissie voor het Vrij Aanvullend Pensioen voor Zelfstandigen heeft van de CBFA een adviesaanvraag over het ontwerp van reglement gekregen, op 1 juni 2007.

Tijdens de zitting van 22 juni 2007 heeft de Commissie voor het Vrij Aanvullend Pensioen voor Zelfstandigen dit ontwerp van reglement onderzocht en brengt ze onderstaand unaniem advies uit.

2. Ontwerp van reglement van de CBFA met betrekking tot de vaststelling van de sterftetafels voor de omzetting van kapitaal in rente

Welke berekeningsmethode?

Uit het ontwerp van het Verslag aan de Koning blijkt dat de CBFA voorstelt om de levensverwachting te baseren op basis van prospectieve sterftetafels opgesteld door het Federaal Planbureau, waarop een leeftijdsverlaging van 2 jaar wordt toegepast. De Commissie merkt op dat het niet duidelijk is welke sterftetafels dit precies zijn, en hoe hiermee de omzetting van een kapitaal naar een rente precies moet berekend worden.

De Commissie baseert haar advies op basis van informele contacten tussen een vertegenwoordiger van de pensioeninstellingen en de CBFA, en neemt dus akte van de vaststelling dat uit de door de CBFA voorgestelde prospectieve sterftetafels, met inbegrip van de gesuggereerde leeftijdscorrectie van 2 jaar, een lagere omzettingcoëfficiënt resulteert dan op basis van de momenteel van toepassing zijnde niet-prospectieve sterftetafels (MR/FR-5). Dit, niettegenstaande men toch mag aannemen dat de levensverwachting ondertussen gestegen is en wellicht nog verder zal stijgen, en men zich dus zou verwachten aan hogere omzettingcoëfficiënten.

Prudentiële marge

Omdat een zelfstandige de minimale rente ook rechtstreeks kan opeisen van de pensioeninstelling, is de vaststelling van de nieuwe sterftetafel niet alleen een kwestie die moet kaderen in de sociale wetgeving (WAPZ, uitvoeringsbesluit WAPZ), maar óók in de prudentiële wetgeving (KB-Leven of andere specifieke prudentiële wetgeving). Omdat de sociale wetgeving voorziet in een verplichte winstdelingsregeling, is er geen onoverbrugbaar conflict tussen beide wetgevingen, en is de Commissie van oordeel dat de minimale opeisbare rente (of maximale omzettingcoëfficiënt) een voldoende prudentiële marge dient te omvatten.

De Commissie is van oordeel dat een voldoende voorzichtigheid ook in het belang van de zelfstandige zelf is, die baat heeft bij een voldoende soliditeit van de pensioeninstelling waarbij hij een rente vestigt. Meer nog, de Commissie is van oordeel dat het opleggen van al te scherp berekende omzettingcoëfficiënten niet gepast is om de vestiging van renten te stimuleren.

Welke sterftetafel?

De Commissie stelt vast dat er verschillende prospectieve sterftetafels circuleren die allen op basis van ernstige wetenschappelijke methoden opgesteld zijn. Door te vertrekken van verschillende historische gegevens bekomt men telkens andere resultaten voor wat de inschatting van de toekomstige evolutie van de levensverwachting betreft.

In dit kader kan bijvoorbeeld verwezen worden naar de prospectieve sterftetafels opgesteld door de Koninklijke Vereniging van Belgische Actuarissen (KVBA) die resulteren in hogere omzettingcoëfficiënten dan deze bekomen op basis van de door de CBFA voorgestelde tafels. Dit kan in het bijzonder verklaard worden door het feit dat de KVBA de evolutie van de specifieke bevolking van de aangeslotenen bij de tweede pijler in aanmerking neemt.

Ook wordt er melding gemaakt van pensioeninstellingen waarbij de herverzekeraar niet bereid is om het langlevenrisico op basis van de huidige omzettingcoëfficiënten (MR/FR-5) te herverzekeren. Ook dit wijst er op dat voorzichtigheid geboden is.

Berekening van het anti-selectie-effect

Naast de vraag welke prospectieve sterftetafel gebruikt dient te worden om de toekomstige evolutie van de levensverwachting in te schatten, is er ook de vraag om het effect van de zogenaamde “anti-selectie” in te schatten (de mensen die vrijwillig een rente onderschrijven hebben een hogere levensverwachting dan de totale bevolking). De CBFA stelt in dit verband voor om bij de berekening van de minimale rente uit te gaan van een leeftijdsverlaging van 2 jaar, hetgeen ongeveer overeenkomt met de hypothese dat de levensverwachting van de rentegenieters twee jaar hoger is dan deze van de totale bevolking.

De vertegenwoordiger van de pensioeninstellingen heeft, op basis van informele contacten, nagegaan hoe die forfaitaire leeftijdscorrectie van twee jaar door de CBFA berekend werd. Op basis hiervan wordt vastgesteld dat de vooropgestelde filosofie van de CBFA, namelijk dat het anti-selectie-effect kan berekend worden door aan te nemen dat er tijdens de eerste 10 jaar van de looptijd van de rente geen overlijden is, niet strookt met de actuariële formules die hiervoor door de CBFA werden gehanteerd (cfr. technische formules in bijlage). Het anti-selectie-effect bedraagt, als men de vooropgestelde filosofie toepast, minstens 5 jaar, aldus de vertegenwoordiger van de pensioeninstellingen. Ook uit berekeningen van de KVBA op basis van de effectief verzekerde populatie blijkt dat een leeftijdscorrectie van 2 jaar onvoldoende is.

Andere effecten

Naast het voormelde anti-selectie-effect, moet ook rekening gehouden worden met andere factoren die een verschil in levensverwachting tussen de populatie van aangeslotenen aan de tweede pijler en de totale bevolking verklaren. Zo blijkt bijvoorbeeld de populatie die geniet van een aanvullende pensioenregeling een hogere dan gemiddelde levensverwachting te hebben.

Voorstel

De Commissie stelt bijgevolg voor om de prospectieve sterftetafels gepubliceerd door de CBFA toe te passen, waarbij door de toepassing van een voldoende leeftijdscorrectie rekening wordt gehouden met het anti-selectie- én andere effecten, en waarbij daarenboven een voldoende prudentiële marge wordt voorzien.

De Commissie stelt bijgevolg voor artikel 2 van het Reglement als volgt aan te passen:

“De sterftetafels bedoeld in artikel 19, §1 van het uitvoeringsbesluit WAP en in artikel 3, §1 van het uitvoeringsbesluit WAPZ, zijn de prospectieve sterftetafels gepubliceerd door de CBFA met een leeftijdscorrectie van – X jaar.”, waarbij X meer dan 5 bedraagt.

Overgangsbepaling

In artikel 3 van het voorgestelde reglement wordt een overgangperiode tot 31 december 2007 voorzien. De Commissie is van oordeel dat het introduceren van prospectieve sterftetafels een nieuwe methodiek introduceert die niet tegen 31/12/2007 kan worden geïmplementeerd door de pensioeninstellingen. Daarom wordt een overgangperiode tot 31 december 2008 voorgesteld.

Omdat de Commissie zich neutraal wil opstellen inzake de vraag wie de renteplicht draagt voor pensioenen voor werknemers, heeft zij geen bezwaar tegen een in dit verband neutrale formulering van het voorgestelde artikel 3 zoals gevraagd door de vertegenwoordiger van de pensioeninstellingen. Dit artikel zou dan als volgt luiden.

“In afwijking van artikel 2 mag tot 31 december 2008 voor de mannen de sterftetafel MR met een leeftijdscorrectie van -5 jaar en voor de vrouwen de sterftetafel FR met een leeftijdscorrectie van -5 jaar gebruikt worden”.

In dezelfde context heeft de Commissie er ook geen bezwaar tegen dat het Verslag aan de Koning als volgt wordt aangepast :

“In artikel 3 van het reglement wordt de mogelijkheid geboden om het gebruik van de nieuwe sterftetafels uit te stellen tot 1 januari 2009 dit om voldoende tijd te geven om de nieuwe sterftetafels te implementeren”

De Voorzitter

Luc Vereycken

BIJLAGE : Berekeningswijze van de CBFA m.b.t. het effect van anti-selectie

Filosofie van de CBFA

De CBFA vertrekt van de hypothese dat het effect van antiselectie 10 jaar na het afsluiten van een rentecontract uitgewerkt is. Men gaat er dus vanuit dat tijdens de eerste 10 jaar van aansluiting geen overlijden plaatsvindt en dat pas na 10 jaar sterftekansen beginnen te spelen.

Actuariële formule

Het effect van antiselectie wordt door de CBFA ingeschat als zijnde een leeftijdsverlaging van x jaar, die bekomen wordt op basis van volgende vergelijking :

- enerzijds de renteprijs voor iemand van $65-x$ jaar;
- anderzijds de actualisatie op leeftijd 65 van een vaste rente gedurende 10 jaar en een lijfrente vanaf de leeftijd van 75 jaar.

$$a_{65-x} = a_{10} + {}_{10}a_{75}$$

waarbij a_{65-x}^{corr} = levenslange actuariële annuïteit op leeftijd $65 - x$

a_{10} = vaste financiële annuïteit

${}_{10}a_{75}$ = uitgestelde lijfrente op 65 die ingaat na 10 jaar.

$$= 1/1.0325^{10} * {}_{10}p_{65} * a_{75}$$

${}_{10}p_{65}$ = kans van een 65-jarige om na 10 jaar nog in leven te zijn

Bovenstaande formule geeft voor een man (sterftetafel MR) al een leeftijdsverlaging x gelijk aan 2 jaar, hetgeen de CBFA doet besluiten om een leeftijdsverlaging van 2 jaar in rekening te brengen voor het effect van antiselectie.

Aan te brengen correctie

De Commissie merkt op dat - op basis van de CBFA-stelling dat er tijdens de eerste 10 jaar geen overlijden plaats vindt - het uitstel van 10 jaar in de term ${}_{10}a_{75}$ berekend moet worden op basis van een financiële kapitalisatie i.p.v. een kapitalisatie die rekening houdt met overlevingskansen m.a.w. ${}_{10}a_{75}$ moet gelijk zijn aan $1/1.0325^{10} * a_{75}$ i.p.v. $1/1.0325^{10} * {}_{10}p_{65} * a_{75}$.

Door hiermee rekening te houden in de berekeningsformule van de CBFA krijgt men voor een man (sterftetafel MR) al een leeftijdsverlaging x van meer dan 5 jaar. Op basis hiervan dient men dus te besluiten dat het effect van de antiselectie overeenkomt met een leeftijdsverlaging van minstens 5 jaar en niet van 2 jaar zoals de CBFA voorstelt op basis van haar niet-gecorrigeerde formule.